

## Европейски съд по правата на човека

### Сливенко срещу Латвия

(Slivenko v. Latvia)

Жалба № 48321/99

Решение от 9 октомври 2003 г. на Голямото отделение

(резюме)\*

**Чл. 8:** право на зачитане на семейния живот; **чл. 5, т. 1, б. "f":** задържане на лице, против което се предприемат действия за депортиране или екстрадиция; **чл. 5, т. 4:** право на задържания да обжалва законността на задържането

Схеми за изтеглянето на чуждестранни военни и техните семейства, като предвидената в договора между Латвия и Русия от 1994 г., които се основават на принципната позиция, че отстраняването им от територията е необходимо за националната сигурност, не противоречат сами по себе си на чл. 8 от Конвенцията. Но прилагането на такава схема без каквато и да е възможност да се вземе предвид конкретното положение на лицата е несъвместимо с изискванията на тази разпоредба. За да бъде постигнат справедлив баланс между конкуриращите интереси на индивида и на общността, не би трябвало да се прибягва до отстраняване от територията, когато тази мярка е непропорционална на преследваната легитимна цел.

Чл. 5, т. 1, б. "f" от Конвенцията изисква единствено да "се предприемат действия за депортиране" и поради това за целите на приложението му е без значение дали стоящото в основата решение за отстраняване от територията може да бъде оправдано съгласно националното право или съгласно Конвенцията. Все пак, всяко лишаване от свобода по чл. 5, т. 1, б. "f" ще бъде оправдано единствено докато процедурата по депортиране е в ход, и то ако се провежда с дължимото усърдие.

Чл. 5, т. 4 от Конвенцията се отнася само за тези средства за защита, които трябва да бъдат на разположение по време на задържането, за да може лицето в кратък срок да получи съдебно произнасяне по неговата законност и евентуално да бъде освободено.

### Факти по делото

Двете жалбоподателки – майка и дъщеря – са от руски произход. Първата е родена в Естония в семейството на военнослужещ на СССР. От едномесечната си възраст живяла заедно с родителите си в Латвия. Там срещнала съпруга си Н. Сливенко (Н.С.), който бил прехвърлен в Латвия през 1977 г. като съветски военнослужещ, и през 1980 г. сключили брак. През 1981 г. се родила дъщеря им – втората жалбоподателка. Бащата на първата жалбоподателка напуснал военната служба през 1986 г.

След възстановяването на независимостта на Латвия от СССР през 1991 г., на 28 януари 1992 г. Руската федерация поела юрисдикцията над бившите съветски въоръжените сили, включително и над разположените на територията на Латвия.

На 4 март 1993 г. жалбоподателките и родителите на първата от тях били вписани в регистъра на постоянно пребиваващите в Латвия ("регистъра") като "граждани на бившия СССР". По онова време те нямали гражданство в някоя държава. В молбата си за вписване в регистъра първата жалбоподателка не посочила, че съпругът ѝ е руски военнослужещ. Ответното правителство твърди, че е дала неверни данни за занятието му и представя приложение към молбата ѝ, в което тя сочи, че съпругът ѝ работи във фабрика. Жалбоподателките твърдят, че документът е фалшифициран, както и че в хода на последвалите процедури относно законността на тяхното пребиваване в Латвия

---

\* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

имиграционните власти не са се позовавали на подобни данни и латвийските съдилища не са установили да са представяли такива.

Н.С., който придобил руско гражданство на неуточнена дата в началото на 90-те, продължил да служи в руската армия, докато през 1994 г. бил уволнен поради закриване на длъжността му. Страните спорят относно действителната дата на неговото уволнение – 2 март или 5 юни 1994 г.

Договорът между Латвия и Русия за изтеглянето на руската войска (“договорът”) бил подписан в Москва на 30 април 1994 г. и влязъл в сила на същата дата. Според латвийското правителство още преди това латвийски и руски власти си сътрудничили за установяване имената на руския военен персонал, който трябва да бъде изведен от Латвия. На 31 март 1994 г. руските военни власти представили на латвийските власти списък на руските военнослужещи в Латвия, който включвал и съпруга на първата жалбоподателка, заедно с молба за удължаване на неговото и на семейството му временно пребиваване в Латвия. От това, според ответното правителство, ставало ясно, че тяхното пребиваване в Латвия е било временно. Според жалбоподателките и според руското правителство<sup>1</sup> от списъка от 31 март 1994 г. не следвало никакво задължение за Н.С. да напусне Латвия, тъй като това бил само документ, подаден преди подписването на договора и влизането му в сила.

На 7 октомври 1994 г. Н.С. подал до Латвийската служба по гражданство и миграция (“СГМ”) молба за временно разрешително за пребиваване в Латвия, като освен останалото се позовал и на брака си с първата жалбоподателка, която имала статут на постоянно пребиваваща в Латвия. Молбата била отхвърлена с мотива, че като руски военнослужещ съгласно договора той бил длъжен да напусне Латвия поради изтеглянето на руските войници.

На 29 ноември 1994 г. СГМ отменила вписването на жалбоподателките в регистъра поради статута на Н.С. като военнослужещ. Жалбоподателките твърдят, че не са били уведомени за решението и че са узнали за него едва през 1996 г. в хода на съдебното производство, образувано по жалба на Н.С.

Ответното правителство е представило и списък от 10 декември 1994 г., който според него е бил предоставен на латвийските власти от руските въоръжени сили. В списъка Н.С. е включен в категорията на военния персонал, освободен от длъжност след 28 януари 1992 г. Жалбоподателките и третото лице оспорват автентичността на списъка.

Ответното правителство е представило и списък от 16 октомври 1995 г., който според него е бил изпратен на латвийското външно министерство от руското консулство в Рига. Според ответното правителство в списъка името Н.С. е поставено сред това на руските пенсионирани военни, които са били уволнени от руските въоръжени сили след 28 януари 1992 г. В списъка било отбелязано и че на 3 август 1994 г. на Н.С. е било предоставено жилище в гр. Курск, Русия, и че той е напуснал Латвия на 31 декември 1994 г. Жалбоподателките и третата страна оспорват автентичността и на този списък.

В действителност съпругът на първата жалбоподателка останал в Латвия. Той подал до съда жалба срещу СГМ с твърдението, че отказът да му бъде издадено временно разрешително за пребиваване е нищожен. На 2 януари 1996 г. Районният съд на гр. Рига се произнесъл в негова полза. СГМ обжалвала решението. На 19 юни 1996 г. Окръжният съд на Рига уважил жалбата, като приел, че Н.С. е бил руски военнослужещ до 5 юни 1994 г., а договорът от 30 април 1994 г. изисквал всички руски военнослужещи, които са били на служба към 28 януари 1992 г., да напуснат Латвия заедно със семействата си. Окръжният съд се позовал и на списъка от 16 октомври 1995 г., който потвърждавал, че Н.С. е бил настанен в Курск и че е напуснал Латвия през 1994 г. Н.С. не подал касационна жалба.

На 20 август 1996 г. имиграционните власти издали заповед за депортиране на жалбоподателките, която им била връчена два дни по-късно. На 22 август 1996 г. местните власти решили, че жалбоподателките трябва да опразнят апартамента на Министерство на отбраната, в който живеели под наем. Заповедта не била изпълнена.

На неуточнена дата през 1996 г. Н.С. заминал за Русия, а жалбоподателките останали в Латвия. От свое име и от името на дъщеря си първата жалбоподателка подала до съда жалба, в която поддържала, че имат статут на постоянно пребиваващи в Латвия и не могат да бъдат отстранени от територията ѝ. На 19 февруари 1997 г. Районният съд на гр. Рига се произнесъл в тяхна полза. Освен останалото съдът приел, че първата жалбоподателка е пристигнала в Латвия в качеството на роднина

<sup>1</sup> Руското правителство е встъпило по делото като трето лице на основание [чл. 36, т. 1](#) от Конвенцията и правило 61, ал. 2 от Правилата на Съда.

на баща си, а не на съпруга си. Тъй като баща ѝ бил уволнен през 1986 г., то от този момент нататък той не можел да бъде третиран като военнослужещ и близките му роднини, в това число и жалбоподателките, имали право да бъдат вписани в регистъра като постоянно пребиваващи в Латвия. Съдът отменил заповедта за депортиране на жалбоподателките и разпоредил повторното им вписване в регистъра. СГМ обжалвала решението. На 30 октомври 1997 г. Окръжният съд на Рига оставил жалбата без уважение. По касационна жалба на СГМ, на 7 януари 1998 г. Върховният съд отменил решенията на долните инстанции и върнал делото на въззивния съд за ново разглеждане. Върховният съд отбелязал, че на жалбоподателките е предоставен апартамент в гр. Курск и приел, че за тях се прилагат разпоредбите на договора от 30 април 1994 г.

На 6 май 1998 г. Окръжният съд на Рига уважил жалбата на СГМ, като приел, че Н.С. е бил руски военнослужещ до 5 юни 1994 г. След уволнението му от руска военна служба му било предоставено жилище в Курск и според договора той бил длъжен да напусне Латвия заедно със семейството си. Решението на имиграционните власти да отменят вписването на жалбоподателките в регистъра било законосъобразно.

На 12 юни 1998 г. първата жалбоподателка била уведомена от имиграционните власти, че е влязла в сила с постановяването на

На 29 юли 1998 г. Върховният съд оставил без уважение касационната жалба на жалбоподателките срещу решението на въззивния съд от 6 май 1998 г. по заповедта за депортиране от 20 август 1996 г. Приел, че Н.С. е бил уволнен от руските въоръжени сили на 5 юни 1994 г. и че жалбоподателките са получили апартамента в Курск благодарение на материалната помощ за изтеглянето на руските войници, предоставена от САЩ. Тъй като Н.С. бил уволнен от армията след 28 януари 1992 г., съгласно договора жалбоподателките също били длъжни да напуснат Латвия като част от неговото семейство.

На 14 септември 1998 г. първата жалбоподателка подала до СГМ молба за отлагане на изпълнението на заповедта за депортиране, която била отхвърлена на 22 септември 1998 г. На 7 октомври с.г. тя подала до имиграционните власти жалба срещу заповедта за депортиране и поискала да ѝ бъде издадено разрешително за пребиваване, както и отново да бъде вписана в регистъра. Твърдяла, че Латвия е нейна и на дъщеря ѝ родина, тъй като са живели там през целия си живот и нямат друго гражданство, а също и че трябва да се грижи за безпомощните си родители, постоянно живеещи в Латвия.

На 28 октомври 1998 г. в 22:30 ч. полицията влязла в апартамента на жалбоподателките и ги арестувала. Полицейски служител издал заповед за арест в 12:30 ч. на 29 октомври 1998 г., на основание Закона за чужденците. В нея било посочено, че жалбоподателките нямат валидни документи за пребиваване в Латвия, че вписването им в регистъра е било отменено с влязлото в сила решение на Върховния съд от 29 юли 1998 г. и че те "не са напуснали Латвия след решението и съществува обосновано подозрение, че пребивават в Латвия незаконно". На основание на заповедта, под която жалбоподателките се подписали, те били незабавно задържани в център за нелегални имигранти.

Също на 29 октомври 1998 г. директорът на СГМ изпратил на имиграционната полиция писмо, в което се казвало, че арестът на жалбоподателките е "прибързан", тъй като първата от тях е подала жалба на 7 октомври 1998 г. Директорът на СГМ разпоредил незабавното освобождаване на жалбоподателките, което било сторено в неуточнен час същия ден.

На 3 февруари 1999 г. жалбоподателките получили от директора на СГМ писмо с дата 29 октомври 1998 г., с което били уведомени, че са длъжни да напуснат Латвия незабавно и че ако изпълнят заповедта за депортиране доброволно, след това могат да получат виза, даваща им право да пребивават в страната 90 дни годишно.

На 16 март 1999 г. апартаментът на родителите на първата жалбоподателка бил претърсен от полицията в присъствието на втората жалбоподателка. На същата дата в 9 часа полицейски служител издал заповед за арест на втората жалбоподателка на основание Закона за чужденците с мотиви, че няма валиден документ за пребиваване в Латвия и че съществува обосновано подозрение, че пребивава в Латвия незаконно. Втората жалбоподателка подписала заповедта, била арестувана незабавно и в продължение на 30 часа била задържана в център за нелегални имигранти.

На 11 юли 1999 г. жалбоподателките заминали за Русия, където се събрали с Н.С. По онова време втората жалбоподателка била завършила средното си образование в Латвия. На неуточнена дата през 2001 г. жалбоподателките получили руско гражданство като бивши граждани на СССР и понастоящем живеят в Курск. След напускането на жалбоподателките латвийските власти си върнали владението върху апартамента им в Рига. Родителите на първата жалбоподателка продължили да живеят в Латвия на основание на статута си на “граждани на бившия СССР”. Според жалбоподателките родителите на първата от тях били тежко болни, но те не били в състояние да ги посетят. Заповедта за депортирането им от 20 август 1996 г. им забранявала да влизат в Латвия в продължение на 5 години. Забраната изтекла на 20 август 2001 г. Към края на 2001 г. жалбоподателките получили визи, разрешаващи им да пребивават в Латвия не повече от 90 дни годишно.

## Резюме на решението на Европейския съд

### I. Твърдяното нарушение на чл. 8 от Конвенцията

68-75. Жалбоподателките твърдят, че прогонването им от Латвия е нарушило правата им на “личен живот”, “семеен живот” и зачитане на “жилището” по смисъла на чл. 8 от Конвенцията. Латвийските съдилища тълкували неправилно латвийско-руския договор за изтегляне на руската войска. По латвийското законодателство, също изопачено от властите, те имали право да получат законен статус в Латвия. Освен това латвийските власти не сочели нито една от позволените законни цели на подобна намеса и във всеки случай тя не била необходима в едно демократично общество. Жалбоподателките били напълно интегрирани в латвийското общество и там били всичките им лични, обществени и икономически връзки.

76-89. Правителството поддържа, че не е била осъществена намеса в правата на жалбоподателките по чл. 8, а алтернативно – че тя е преследвала законните цели защита на националната сигурност и предотвратяване на безредици и престъпления и е била необходима в едно демократично общество. Законният статус на жалбоподателките в Латвия бил отнет включително поради даването на невярна информация.

90-92. Встъпилото като трето лице руско правителство подкрепя тезата на жалбоподателките.

### Преценката на Съда

1. Намеса при упражняването на правата на жалбоподателките по чл. 8, т. 1 от Конвенцията

93. Съдът трябва да прецени най-напред дали жалбоподателките са имали в Латвия “личен живот”, “семеен живот” и “жилище” по смисъла на чл. 8, т. 1 от Конвенцията.

“94. В съдебната практика по Конвенцията, отнасяща се до експулсиране и екстрадиция, основното ударение винаги е било поставяно върху аспекта “семеен живот”, който се тълкува като обхващащ действителния “семеен живот”, установен на територията на някоя от договарящите държави от законно пребиваващи там чужденци, и разбирането е, че понятието “семеен живот” в този смисъл по правило се отнася само до тесния семеен кръг (вж., *mutatis mutandis*, решението от 13.06.1979 г. по делото [Маркс с/у Белгия](#)<sup>2</sup>, А.31, стр. 21, § 45; виж също решението на Комисията от 19.07.1968 г. по делото *Х. с/у Германия*<sup>3</sup>, № 3110/67, Collection of decisions 27, стр. 77-96). Съдът обаче е приемал също така, че Конвенцията не съдържа право на установяване на семеен живот в дадена страна (виж, *inter alia*, решението от 28.05.1985 г. по делото [Абдулазис, Кабалес и Балкандали с/у Обединеното кралство](#)<sup>4</sup>, А.94, стр. 34 § 68 и решението от 19.02.1996 г. по делото *Гюл с/у Швейцария*<sup>5</sup>, Reports 1996-I, стр. 174-175, § 38; *Бултиф с/у Швейцария*<sup>6</sup>, № 52473/00, § 39, ECHR 2001-IX).

<sup>2</sup> Marckx v. Belgium

<sup>3</sup> X. v. Germany

<sup>4</sup> Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom

<sup>5</sup> Gül v. Switzerland

<sup>6</sup> Boultif v. Switzerland

95. По-нататък Съдът отбелязва, че практиката последователно е третираше експулсирането на дългосрочно пребивавали лица от гледна точка на техния “личен живот” и техния “семеен живот”, като в този контекст известно значение е било отдавано на степента на обществена интеграция на засегнатите лица (виж напр. решението от 19.02.1998 г. по делото *Далиа с/у Франция*<sup>7</sup>, Reports 1998-I, стр. 88-89, §§ 42 - 45). Освен това Съдът е приел, че чл. 8 е приложим по отношение на откъсването на отстранените от територията лица от домовете им (виж решението по делото *Кипър с/у Турция*<sup>8</sup> [GC], № 25781/94, § 175, ECHR 2001-IV).”

96. Що се отнася до фактите по настоящия случай, първата жалбоподателка е пристигнала в Латвия, когато е била само на един месец. До 40-годишната си възраст е продължила да живее в тази страна. Там е завършила образованието си, намерила си е работа и се е омъжила. Дъщеря ѝ, втората жалбоподателка, е родена в Латвия и е живяла там, докато е навършила 18 години, когато е била принудена да напусне страната заедно с майка си, веднага след като е завършила средното си образование. Безспорно е, че жалбоподателките са напуснали Латвия въпреки волята си в резултат на неблагоприятния за тях завършек на процедурите относно законността на пребиваването им в Латвия. По този начин те са били прогонени от страната, в която още от раждането си и без прекъсване са развивали мрежата от лични, социални и икономически отношения, съставляващи личния живот на всяко човешко същество. В резултат на това са загубили и апартамента, в който са живеели в Рига. При тези обстоятелства Съдът не може да не приеме, че отстраняването на жалбоподателките от територията на Латвия съставлява намеса в правото на неприкосновеност на техния “личен живот” и на тяхното “жилище” по смисъла на чл. 8, т. 1 от Конвенцията.

97. От друга страна, въпреки че жалбоподателките явно са имали установен “семеен живот” в Латвия, спорните мерки по депортирането им не са имали за цел, нито са причинили разделяне на семейството – латвийските власти са депортирали двамата съпрузи и дъщеря им, в изпълнение на латвийско-руския договор за изтегляне на руската войска. В светлината на гореспомената практика на Съда е ясно, че Конвенцията не дава на жалбоподателките право да избират в коя от двете страни – Латвия или Русия – да продължат или да установят отново семейния си живот. Жалбоподателките не могат да се позовават на “семеен живот” и по отношение на възрастните родители на първата от тях, които не спадат към семейството в тесен смисъл на думата и за които не бе доказано, че са били зависими членове на семейството на жалбоподателките. Независимо от горното, въздействието на спорните мерки върху семейния живот на жалбоподателките – и по-специално принудителното им преселване като семейство в Руската федерация – е релевантен фактор за преценката на Съда по чл. 8 от Конвенцията. Съдът ще вземе предвид и връзката на жалбоподателките с родителите на първата от тях (баба и дядо на втората) на плоскостта на “личния” живот на жалбоподателките по смисъла на чл. 8, т. 1 от Конвенцията.

## 2. *Оправданост на намесата*

99. Намесата в правата по чл. 8 от Конвенцията нарушава тази разпоредба, освен ако може да бъде оправдана съгласно нейната т. 2 като “предвидена в закона”, преследваща една или повече от изброените легитимни цели и “необходима в едно демократично общество” за постигането им.

### а) *“Предвидени в закона”*

100. Според установената практика на Съда изразът “предвидени в закона” изисква спорните мерки да намират основание във вътрешното право, а се отнася и до качеството на въпросния закон, който трябва да бъде достъпен за засегнатото лице и последиците му да бъдат предвидими (виж решението по делото *Аман с/у Швейцария*<sup>9</sup>[GC], № 27798/95, § 50, ECHR 2000-II).

101. В настоящия случай ответното правителство се позовава на две различни правни основания за депортирането – първо, на решенията на латвийските съдилища, според които жалбоподателките били длъжни да напуснат страната в съответствие с латвийско-руския договор за изтегляне на руската войска, и второ, на обстоятелството, че когато подала молба за вписване в

<sup>7</sup> *Dalia v. France*

<sup>8</sup> *Cyprus v. Turkey*, решение на Голямото отделение

<sup>9</sup> *Amann v. Switzerland*, решение на Голямото отделение

регистъра на постоянно пребиваващите в Латвия, първата жалбоподателка си била послужила с неверни данни за занятието на съпруга си.

102-103. Съдът разглежда най-напред второто, алтернативно основание. Отбелязва, че основа за неговата преценка винаги трябва да бъдат спорните решения на националните власти и правните основания, посочени в тях. Съдът не може да взема предвид други правни основания, изтъкнати от ответното правителство в подкрепа на въпросната мярка, ако те не са посочени или подразбиращи се в решенията на компетентните национални власти. В случая не се установи което и да било от решенията на националните власти да се основава на използването на неверни данни.

104-105. След това Съдът разглежда първото и главно основание, изтъкнато от правителството. Тъй като страните тълкуват латвийско-руския договор по различен начин, Съдът припомня, че компетентни да тълкуват и прилагат вътрешното право са преди всичко националните власти и особено съдилищата (виж цитираното по-горе решение по делото *Аман*). Това е така и когато става въпрос за международни договори и в това отношение Съдът няма за задача да замества преценката на националните власти и още по-малко – да урежда спорове между страните по договора относно правилното му тълкуване. Съдът няма за задача и да преразглежда фактите, приетите за установени от националните власти, нито квалификацията им според вътрешното право. Функцията му е да изследва от гледна точка на Конвенцията мотивите, изложени в решенията на националните власти.

106-109. Съдът приема, че латвийско-руският договор представлява законово основание за депортирането на жалбоподателките, че е бил достъпен за тях и че последиците му са били достатъчно предвидими. Решенията на латвийските съдилища, включително възприетото тълкуване на договора, не са произволни.

В заключение, изселването на жалбоподателките от Латвия може да бъде прието за “предвидено в закона” по смисъла на чл. 8, т. 2 от Конвенцията.

#### *б) Легитимна цел*

110-112. Съдът счита, че целта на конкретните мерки не може да бъде откъсната от по-широкия конституционен и международноправен контекст на възстановената през 1991 г. независимост на Латвия. След разпадането на СССР в Латвия са останали дотогавашни съветски военни части, които са били под руска юрисдикция по време, когато и Латвия, и Русия вече са били независими държави. Поради това Съдът приема, че чрез латвийско-руския договор за изтегляне на руската войска и чрез мерките по неговото прилагане латвийските власти са се стремили да защитят националната сигурност на страната – една от легитимните цели по чл. 8, т. 2.

#### *в) Необходими в едно демократично общество*

113. Мярка, засягаща гарантирани от чл. 8, т. 1 права, може да бъде счетена за “необходима в едно демократично общество”, ако е предприета в отговор на належаща обществена нужда и ако използваните средства са пропорционални на преследваните цели. По този въпрос националните власти разполагат с известна свобода на преценка. Задачата на Съда е да провери дали чрез атакуваните мерки е бил постигнат справедлив баланс между съответните интереси, а именно между закриляните от Конвенцията права на индивида от една страна и интересите на общността от друга.

114-116. Съдът припомня, че Конвенцията не гарантира право на чужденците да влязат или да останат на територията на определена държава. Той намира, че от гледна точка на Конвенцията изтеглянето на въоръжените сили на една независима държава от територията на друга, което е последица от разпадането на държавата, към която и двете са принадлежали преди това, съставлява легитимно средство за справяне с различните политически, социални и икономически проблеми, причинени от това разпадане. Обстоятелствата, че латвийско-руският договор предвижда изтегляне на всички военнослужещи, които от 28 януари 1992 г. нататък са били под руска юрисдикция, включително и на тези, които са напуснали въоръжените сили преди влизането на договора в сила (който следователно в това отношение има обратно действие), както и че договорът задължава и техните семейства да напуснат страната, сами по себе си не противоречат на Конвенцията и по-специално на нейния чл. 8. Може да се каже, че това разрешение зачита семейния живот на засегнатите лица, тъй като не накърнява целостта на семейството и задължава Русия да приеме на своя територия всички негови членове, без оглед на техния произход или националност.

117. Доколкото изтеглянето на руските войници съставлява намеса по отношение на личния живот и на жилището на засегнатите лица, в нормалния случай тя би била съразмерна, като се имат предвид условията на военната служба. Това е особено вярно по отношение на действащите военнослужещи и техните семейства. Изтеглянето им може да се смята за сходно с командироването на друго място. Нещо повече, очевидно е, че продължаващото присъствие на действащи военнослужещи от чужда армия заедно с техните семейства може да бъде сметено за несъвместимо със суверенитета и за заплахата за националната сигурност. Дори и по отношение на такива лица обаче не може да се изключи възможността особените обстоятелства на случая да правят отстраняването от територията неоправдано от гледна точка на Конвенцията.

118. Отстраняването не е оправдано в същата степен що се отнася до напусналите армията военнослужещи и техните семейства. След уволнението им от въоръжените сили изискването за промяна на местоживеенето по причини, свързани със службата, в нормалния случай вече няма да се прилага по отношение на тях. Въпреки че включването им в договора не е укоримо само по себе си (виж §116 по-горе), според Съда интересите на националната сигурност ще имат по-малка тежест по отношение на тази категория лица, а на легитимните им лични интереси трябва да се отдаде по-голямо значение.

119. В настоящия случай съпругът на първата жалбоподателка е бил уволнен от военна служба след посочената в договора релевантна дата 28 януари 1992 г. и поради това латвийските власти са приели, че изтеглянето на военните части го засяга наравно с действащите военнослужещи. Независимо от действителната дата на неговото уволнение, която е спорна между страните, остава фактът, че от средата на 1994 г. нататък и в течение на процедурите относно законността на пребиваването на жалбоподателките в Латвия съпругът на първата от тях е бил уволнен. Този факт обаче не се е отразил при определянето на статута им в Латвия.

120. В допълнение Съдът взема предвид и информацията, предоставена от ответното правителство, относно третирането на някои особени случаи. Според нея около 900 лица (латвийски граждани или близки роднини на латвийски граждани) са успели да узаконят пребиваването си в Латвия, въпреки че са били роднини на руски военнослужещи, задължени да напуснат страната. Следователно латвийските власти не са били на мнение, че клаузите на договора за изтегляне на военни части трябва да се прилагат без изключения. Тъкмо обратното, те са считали, че имат известна свобода на преценка, която им е позволявала да осигурят зачитане на личния и семейния живот, както и на жилището на засегнатите лица в съответствие с изискванията на чл. 8 от Конвенцията. Що се отнася до латвийските граждани, експулсирането им би нарушило и [чл. 3 от Протокол № 4](#) към Конвенцията. Във всеки случай договорът не може да служи като валидно основание за лишаване на Съда от правомощието му да разгледа въпроса дали е имало намеса в правата и свободите на жалбоподателките по Конвенцията и ако е така – дали тази намеса е била оправдана.

121. Съдът отбелязва, че възможността за освобождаване от задължението за напускане на страната не е била ограничена до лица с латвийско гражданство, а явно е била разширявана и до други, като въпросните случаи са били решавани конкретно. Изглежда обаче, че в този контекст властите не са изследвали въпроса дали всяко засегнато лице представлява конкретна заплахата за националната сигурност или обществения ред. Няма и данни в разглеждания случай да се е твърдяло, че жалбоподателките представляват такава заплахата. Вместо това изглежда, че общественият интерес е бил схващан абстрактно като основание за разграничението по вътрешното право.

122. Съдът счита, че схеми за изтеглянето на чуждестранни военни и техните семейства като тази в случая, които се основават на принципната позиция, че отстраняването им от територията е необходимо за националната сигурност, не могат сами по себе си да бъдат считани за противоречащи на чл. 8 от Конвенцията. Но прилагането на такава схема без каквато и да е възможност да се вземе предвид конкретното положение на лицата, които вътрешното право не е освободило от задължението за напускане на страната, според Съда е несъвместимо с изискванията на тази разпоредба. За да бъде постигнат справедлив баланс между конкуриращите интереси на индивида и на общността, не би трябвало да се прибегва до отстраняване от територията, когато тази мярка е непропорционална на преследваната легитимна цел. В настоящия случай въпросът е дали конкретното положение на жалбоподателките е било такова, че да натежи в сравнение с евентуалната опасност за националната сигурност, произтичаща от техните семейни връзки с бивши чуждестранни военнослужещи.

123. Ответното правителство поддържа, че жалбоподателките не са били достатъчно интегрирани в латвийското общество. В тази връзка Съдът отбелязва, че те практически са прекарвали в Латвия целия си живот. Вярно е, че не са от латвийски произход и че са пристигнали и са живели в Латвия – по онова време част от СССР – във връзка със службата на членове на семейството им (бащата и съпруга на първата жалбоподателка) в съветските въоръжени сили. Въпреки това обаче те са създали в Латвия и лични, обществени и икономически връзки, които не са свързани с положението им на роднини на съветски (а впоследствие руски) военнослужещи. Това личи от обстоятелството, че жалбоподателките не са живели в армейски бараки или в някакъв друг ограничен район, а в жилищен блок, в който е имало и цивилни. Освен това те не са учили или работили във военна институция. Първата жалбоподателка е успяла да си намери работа в латвийски компании, след като Латвия е възстановила независимостта си през 1991 г.

124. Що се отнася до довода на ответното правителство относно нивото на владеене на латвийски език, доколкото това е релевантно съображение, Съдът отбелязва, че не е доказано при жалбоподателките то да е било недостатъчно, за да водят нормален ежедневен живот в Латвия. По-специално, няма доказателства нивото на знание на латвийски на жалбоподателките да се е различавало от това на други живеещи в Латвия лица, чийто майчин език е руският, включително и на тези, които са придобили статута на “граждани на бившия СССР”, за да останат в Латвия за постоянно.

125. Въпреки че през 1999 г. жалбоподателките са се преселили в Русия, за да се съберат с Н. С., и че в крайна сметка са придобили руско гражданство, те явно не са установили в Русия такива лични, обществени и икономически връзки, каквито са имали в Латвия. Накратко, Съдът приема, че в процесния период жалбоподателките са били достатъчно интегрирани в латвийското общество.

126. Накрая Съдът отбелязва и твърдението на ответното правителство, че причината за различното третиране на жалбоподателките е бил фактът, че първата от тях е пристигнала в страната през 1959 г. като член на семейството на съветски военнослужещ – неин баща и дядо на втората жалбоподателка. Решаващият елемент следователно е било не настоящото, а миналото семейно положение на жалбоподателките.

127. Бащата на първата и дядо на втората жалбоподателка обаче е напуснал военната служба още през 1986 г. Тъй като това е било много преди предвидения в договора срок, за самия него от договора не е произтичало задължение за напускане на страната и не са съществували никакви формални пречки той и съпругата му да придобият статута на постоянно пребиваващи в Латвия като “граждани на бившия СССР”. Фактически те са останали в страната дори след напускането на жалбоподателките. Съдът не може да приеме, че на жалбоподателките може да се гледа като на заплашващи националната сигурност поради принадлежността им към семейството на бащата на първата от тях, който е бивш съветски военнослужещ, щом за самия него не е било прието, че представлява подобна заплаха.

128. С оглед на всички обстоятелства Съдът счита, че латвийските власти са преминали границите на свободата на преценка, с която договарящите страни разполагат в тази област, и че не са постигнали справедлив баланс между легитимната цел за опазване на националната сигурност и интереса от защита на правата на жалбоподателките по чл. 8. Поради това отстраняването на жалбоподателките от територията на страната не може да се приеме за “необходимо в едно демократично общество”.

129. Следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.<sup>10</sup>

## II. Твърдяното нарушение на чл. 14 от Конвенцията във връзка с чл. 8

131-133. Жалбоподателките твърдят, че са били третирани различно от други пребиваващи в Латвия лица поради принадлежността им към рускоговорещото етническо малцинство в страната и към семейството на бивш руски военнослужещ. Правителството възразява, че не е налице различно третиране на основата на езика или етническия произход, а законовата уредба е оправдана като насочена към защита на националната сигурност.

134. С оглед на извода си за наличие на нарушение на чл. 8 от Конвенцията Съдът счита, че не е необходимо да се произнася по оплакванията на жалбоподателките по чл. 14 във връзка с чл. 8.<sup>11</sup>

<sup>10</sup> Решението е взето с мнозинство от 11 срещу 6 гласа.

<sup>11</sup> Решението е взето с мнозинство от 11 срещу 6 гласа.



### III. Твърдяното нарушение на чл. 5, т. 1 от Конвенцията

135-139. Жалбоподателките се оплакват, че задържането им на 28-29 октомври 1998 г. и задържането на втората жалбоподателка на 16-17 март 1999 г. са били произволни и незаконни, в нарушение на чл. 5 от Конвенцията.

140-144. Ответното правителство твърди, че задържането е било съобразно с чл. 5, т. 1, б. "f" от Конвенцията, тъй като незаконността на пребиваването на жалбоподателките в Латвия била потвърдена от националните съдилища и била издадена валидна заповед за депортиране, с която те отказали да се съобразят въпреки многократните предупреждения. Освобождаването им било жест на добра воля поради здравословното състояние на родителите на първата от тях и необходимостта втората от тях да завърши училище.

145. Руското правителство поддържа, че задържането е било незаконно и произволно, тъй като не е било издадено съдебно разпореждане за извършването му и властите не са посочили съображения, които да го оправдават.

### Преценката на Съда

"146. Съдът е съгласен, че и в двата случая задържането на жалбоподателките попада в приложното поле на чл. 5, т. 1, б. "f" от Конвенцията като задържане на лице "за неговото депортиране". Тази норма изисква единствено да "се предприемат действия за депортиране" и поради това за целите на нейното приложение е без значение дали стоящото в основата решение за отстраняване от територията може да бъде оправдано съгласно националното право или съгласно Конвенцията. Все пак всяко лишаване от свобода по чл. 5, т. 1, б. "f" ще бъде оправдано единствено докато процедурата по депортиране е в ход. Ако това производство не се провежда с дължимото старание, задържането ще престане да бъде допустимо от чл. 5, т. 1, б. "f" от Конвенцията (виж решението от 15.11.1996 г. по делото [Чahal c/y Обединеното кралство](#)<sup>12</sup>, Reports 1996-V, стр. 1862-63, §§ 112-113). В настоящия случай не се спори, че задържането на жалбоподателките, което и в двата случая е било много кратко (по-малко от 24 часа на 28-29 октомври 1998 г. и 30 часа на 16-17 март 1999 г.), е било разпоредено в контекста на процедура по депортирането им, която към въпросните дати все още е била висяща. При това не може да се каже, че властите не са провеждали тези процедури с дължимото старание.

147. Остава въпросът дали във всеки един от случаите задържането е било "законно" и "в съответствие с процедури, предвидени от закона". В тази връзка Конвенцията по същество препраща към задължението на властите да се съобразяват с материалните и процесуалните норми на вътрешното право, но в допълнение изисква всяко лишаване от свобода да съответства на целта на чл. 5, а именно защитата на индивида от произвол (виж цитираното по-горе решение по делото *Чahal*, стр. 1864, §118)."

148. Полицейските заповеди за ареста на жалбоподателките сочат както съответното вътрешноправно основание за задържането, така и фактическите обстоятелства, обосноваващи подозрението, че жалбоподателките пребивават в Латвия незаконно. Жалбоподателките са подписали заповедите, като с това са потвърдили, че са запознати с изложените в тях мотиви (виж чл. 5, т. 2 от Конвенцията).

149. Вярно е, че в писмо от 29 октомври 1998 г. имиграционните власти са уведомили полицията, че според тях арестът на жалбоподателките е "прибързан" с оглед на факта, че на 7 октомври с.г. първата жалбоподателка е подала жалба срещу заповедта за експулсиране. Въпреки това, дори и наличието на определени недостатъци в заповед за задържане не прави непременно съпътстващия период на задържане незаконосъобразен по смисъла на чл. 5, т. 1 (виж, *mutatis mutandis*, решението от 10.06.1996 г. по делото [Бенам c/y Обединеното кралство](#)<sup>13</sup>, Reports 1996-III, стр. 753-54, § 42-47) и това е така особено когато, както в настоящия случай, предполагаемата грешка е била открита незабавно и е била поправена чрез освобождаването на засегнатите лица.

150. При това, всъщност към датите на задържанията заповедта за депортиране вече е била окончателна по силата на решението на Върховния съд от 29 юли 1998 г. и поради това е било явно, че жалбоподателките не разполагат с повече средства за защита срещу отстраняването им от Латвия.

<sup>12</sup> *Chahal v. United Kingdom*

<sup>13</sup> *Benham v. the United Kingdom*

Показателно е, че имиграционните власти не са придвижили “жалбата” от 7 октомври 1998 г., а с писмо също от 29 октомври са уведомили жалбоподателките, че трябва незабавно да напуснат страната.

151. С оглед на нормите на Закона за чужденците, според които заповедите за депортиране влизат в сила след изчерпването на всички средства за защита, Съдът приема, че нито една от издадените от полицията заповеди за арест не е лишена от законово основание във вътрешното право. Нещо повече, липсва каквото и да било доказателство, че при издаването на тези заповеди полицията е действала недобросъвестно или произволно.

152. Поради изложеното в настоящия случай не е налице нарушение на чл. 5, т. 1, б. “f” от Конвенцията.<sup>14</sup>

#### IV. Твърдяното нарушение на чл. 5, т. 4 от Конвенцията

153-157. Жалбоподателките, подкрепени от руското правителство, твърдят, че е извършено нарушение на чл. 5, т. 4 от Конвенцията, тъй като не са могли да обжалват пред съд законността на задържането. Правителството се позовава на решението по делото *Фокс, Кемпбъл и Хартли*<sup>15</sup> (30.08.1990 г., А.182) и поддържа, че текстът не е приложим поради много краткия срок на задържанята, а и жалбоподателките можели да се възползват от общото право на обжалване на всеки административен акт, който нарушава лични права.

158. Съдът отбелязва, че и при двете задържания жалбоподателките са били освободени в кратък срок и преди да може да протече каквото и да било съдебно разглеждане на законсъобразността на задържането. Чл. 5, т. 4 от Конвенцията се отнася само за тези средства за защита, които трябва да бъдат на разположение по време на задържането, за да може лицето в кратък срок да получи съдебно произнасяне по неговата законност и евентуално да бъде освободено. Тази разпоредба не се отнася до други средства за защита, чрез които може да се провери законността на задържане, което вече е било преустановено.

159. Поради това Съдът не намира за необходимо да изследва оплакванията по чл. 5, т. 4 от Конвенцията по същество (виж, *mutatis mutandis*, цитираното решение по делото *Фокс, Кемпбъл и Хартли*, стр. 20-21, § 45).<sup>16</sup>

Жалбоподателките претендират обезщетение от 400 000 евро за неимуществените вреди вследствие на отстраняването им от Латвия, която те смятат за своя родина. Твърдят, че са претърпели и определени имуществени вреди, тъй като пропуснали възможности за получаване на приходи в Латвия и имуществото им било отнето от латвийските власти. Не били в състояние да представят никакви документи в подкрепа на претенцията си за имуществени вреди, тъй като всички относими документи останали в Латвия. Поради това не уточняват размера ѝ.

Съдът намира, че претенцията за имуществени вреди не само не е уточнена, но и във всеки случай не съществува достатъчна причинна връзка между констатираното нарушение на Конвенцията и твърдените вреди. Приема, че това нарушение е причинило на жалбоподателките известни неимуществени вреди и по справедливост присъжда на всяка от тях обезщетение в размер на 10 000 евро.

<sup>14</sup> Решението е взето с мнозинство от 16 гласа срещу един.

<sup>15</sup> Fox, Campbell and Hartley

<sup>16</sup> Решението е единодушно.